

رسمیت شناخته شده بودند، یعنی چین، فرانسه، روسیه، بریتانیا و ایالات متحده را متعهد می کند سلاح های خود را از بین ببرند و به خلع سلاح هسته‌ای برسند.

آن‌پی‌تی، با ۱۹۱ دولت امضاکننده تقریباً جهانی است؛ اما ۴ دولت از ۵ دولتی که استثنای امضا هستند، یعنی هند، پاکستان، اسرائیل و کره شمالی، صاحب سلاح هسته‌ای هستند. (پنجمی سودان جنوبی است). سه تای اول قبل از اینکه سلاح هسته‌ای بسازند حاضر نشدند به پیمان بپیوندند. کره شمالی ابتدا پیوست، اما بعد در میانه اتهامات مبنی بر اینکه این پیمان را نقض کرده، از آن خارج شد و حالا علناً جاه طلبی‌های فزاینده هسته‌ای خود را اعلام می کند.

بنسأ بود آن‌پی‌تی را توافقات دیگر مستحکم کنند، اما کارها طبق برنامه پیش نرفت؛ مثلاً پیمان جامع منع آزمایش سلاح هسته‌ای هرگز اجرایی نشد. این به خاطر عدم تأیید و تصویب رسمی آن بود، گرچه تعلیق آزمایش هسته‌ای، جز در کره شمالی، بیش از سه دهه برقرار ماند. این درباره منع تولید مواد هسته‌ای در سطح تسلیحاتی و نیز الزام نابودی ذخایر موجود هم صادق است که از سال ۱۹۹۳، در کنفرانس خلع سلاح ژنو متوقف مانده است. پیشنهاداتی هم مطرح بوده که بخش‌های حساس چرخه سوخت هسته‌ای را تحت کنترل چندملیتی قرار دهند. بعضی از این ایده‌ها، بعد از مشخص شدن وضعیت برنامه هسته‌ای ایران در سال ۲۰۲۳، حمایت و قدرت گرفتند، اما آن تلاش‌ها هم کم‌کم فروکش کردند.

از ۱۹۷۲ به بعد، دو دولت بزرگ دارای سلاح هسته‌ای، یعنی روسیه، سابقاً اتحاد جماهیر شوروی و ایالات متحده که روی هم رفته تقریباً ۹۰ درصد از تویخانه هسته‌ای جهان را دارند، وارد دنباله‌ای از توافقات دوجانبه شدند تا تعداد و نوع کلاهک‌های هسته‌ای و سامانه‌های پرتاب را محدود کنند؛ اما فقط یکی از این توافقات، یعنی پیمان نیو استارت ۲۰۱۰ [پیمان استراتژیک جدید برای کاهش تسلیحات] هنوز اجرایی است و آن هم بناس‌ت همین ماه فوریه [اواسط زمستان پیش رو] منقضی شود.

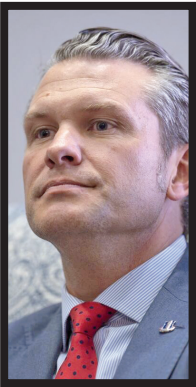
دولت‌های دارای سلاح هسته‌ای، نه‌تنها خلع سلاح نشده‌اند، بلکه کاملاً برعکس، بیش از ۱۲ هزار کلاهک هسته‌ای دارند. حدود ۴ هزار کلاهک روی موشک‌ها و جنگنده‌ها سوار هستند و حدود ۲ هزار فروند هم در وضعیت آماده‌باش کامل، مهپای این هستند که در فاصله چند دقیقه شلیک شوند. بدتر از همه، تمام ۹ دولت مسلح به سلاح هسته‌ای، اصرار خود را بر این تسلیحات دوچندان کرده‌اند، با «مدرنیزه کردن» تویخانه‌هایشان

جهت بهره‌برداری از فناوری‌های در حال ظهور.

در سال ۲۰۲۰، ویلیام جی پری و تام زی کولینا، وضعیت را خلاصه کرده‌اند: «آقای ترامپ، اختیار مطلق دارد که جنگ هسته‌ای راه بیاندازد. در فاصله چند دقیقه، رئیس‌جمهور می‌تواند معادل ۱۰ هزار بمب هیروشیما را رها کند. نیاز به نظر شخص دیگری ندارد... با این حال،

این‌ها یعنی پایان تمدنی که می‌شناسیم.»

اکثریت کشور‌های غیرهسته‌ای، کلافه از فقدان پیشرفت به سمت خلع سلاح تحت آن‌پی‌تی، پیمان



پیٔت هگست، وزیر دفاع ایالات متحده اخیرا گفت:

«ما برای زمان صلح به ساخت تجهیزات ا نمی‌پردازیم. ما

داریم مسیر پنتاگون و پایگاه صنعتی را به وضعیت جنگی

تغییر می‌دهیم.»
دولت ترامپ چنین ادبیاتی را با تهدید

همراه کرده یا با استفاده واقعی از زور

و سلاح‌های ایالات متحده، علیه گستره وسیعی از کشورها و قلمروها، شامل ایران، محصوره‌های اشغالی فلسطینی، دانمارک، کانادا، ونزوئلا و

نیجریه

ممنوعیت سلاح‌های هسته‌ای، تی‌پی‌ان‌دلبیو را پذیرفتند که از سال ۲۰۲۱ اجرایی شد. هدف تی‌پی‌ان‌دلبیو ممنوعیت سلاح‌های هسته‌ای و الزام دولت‌ها به نابودی سلاح‌های هسته‌ای موجود است. ۷۴ کشور این را به تصویب هم رسانده‌اند اما هیچ کدام از ۹ دولتی که سلاح هسته‌ای دارند، از آن‌ها تبعیت نکرده‌اند.

در واقع، ایالات متحده، بریتانیا و فرانسه به اعلام تی‌پی‌ان‌دلبیو با این استدلال واکنش نشان دادند که بازدارندگی هسته‌ای «برای حفظ صلح در اروپا و شمال آسیا در بیش از ۷۰ سال گذشته، اهمیت اساسی داشته است.» با وجود این، آن‌ها لاقلاً دوباره به تعهداتشان به خلع سلاح تحت آن‌پی‌تی تأکید کردند و گفتند «باوری قوی» دارند که «باید جلوی گسترش بیشتر سلاح‌های هسته‌ای را گرفت.»

در گذشته چندان دور، پنج دولت اصلی مسلح به سلاح هسته‌ای، با هم کار می‌کردند تا مانع گسترش سلاح‌های هسته‌ای شوند، در نمونه‌های کره شمالی، عراق و ایران؛ اما کره شمالی در نهایت از آن‌پی‌تی خارج شد و عراق مورد تهاجم ایالات متحده و «ائتلاف داوطلبان» به رهبری بریتانیا قرار گرفت، با این بهانه واهی که صدام حسین سلاح‌های کشتار جمعی اعلام‌نشده دارد.

در نمونه ایران، توافقی بین این کشور و پنج دولت دارای سلاح هسته‌ای، این قصد را داشت که از طریق همکاری و ارتقای شفافیت، اعتماد بسازد؛ اما زمانی که دولت اول ترامپ از توافق موسوم به برنامه جامع اقدام مشترک در سال ۲۰۱۸ خارج شد، توافق از هم گسیخت. بعد، به‌رغم گزارش‌های آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که «هیچ نشانه معتبری نیست که برنامه هسته‌ای ادام‌دهار، اعلام‌نشده و ساختاریافته‌ای» در ایران [برای تسلیحات هسته‌ای] برقرار باشد، اسرائیل و دولت دوم ترامپ خودجوش پیش قدم شدند و حملات هوایی را علیه زیرساخت‌های چرخه سوخت هسته‌ای ایران کلید زدند و دانشمندان هسته‌ای ایران را هم در این مسیر، ترور کردند.

▼ واکنش زنجیره‌ای

پنج دولت اصلی که سلاح هسته‌ای دارند، اظهاراتی کرده و تضمین‌هایی داده‌اند که تویخانه‌هایشان تنها برای اهداف دفاعی است و «جنگ هسته‌ای را نمی‌شود برد و هرگز نباید چنین جنگی درگیرد»؛ اما به‌رغم این اظهارات و تضمین‌ها، برخی شروع به تأکید بر ارزش سلاح‌های هسته‌ای کرده‌اند و منطق زور را ترویج می‌دهند؛ مثلاً دبیمتری مدوف، رئیس‌جمهور سابق روسیه هشدار می‌دهد که «شکست قدرتی هسته‌ای در جنگی متعارف، ممکن است جنگی هسته‌ای را کلید بزند» و اضافه می‌کند که «قدرت‌های هسته‌ای هیچ وقت بازنده درگیری بزرگی که سرنوشت‌شان به آن تکیه داشته، نبوده‌اند.»

به همین شکل، پیٔت هگست، وزیر دفاع ایالات متحده اخیراً اعلام کرد: «ما برای زمان صلح به ساخت [تجهیزات] نمی‌پردازیم. ما داریم مسیر پنتاگون و پایگاه صنعتی را به وضعیت جنگی تغییر می‌دهیم.»

دولت ترامپ چنین ادبیاتی را با تهدید همراه کرده یا با استفاده واقعی از زور و سلاح‌های ایالات متحده، علیه گستره وسیعی از کشورها و قلمروها، شامل ایران، محصوره‌های اشغالی فلسطینی، دانمارک، کانادا، ونزوئلا و نیجریه.

در این محیط تازه و متشنج، برخی متحدان ایالات متحده کم‌کم به انکاپذیری چتر هسته‌ای ایالات متحده شک کرده‌اند. ژاپن مدت‌ها این موضع را داشته که سلاح هسته‌ای نخواهد داشت اما بحثی روبه‌تشدید در این باره شکل گرفته که این کشور در دنیایی خطرناک‌تر، چگونه می‌تواند از خود دفاع کند. کره‌ای‌های جنوبی هم بحث مشابهی دارند و نظرسنجی‌ها می‌گویند بسیاری از اینکه کشور ظرفیت‌های تسلیحاتی هسته‌ای خودش را به دست بیاورد، حمایت خواهند کرد. در آلمان، صدراعظم فردریش مرتس، پیشتر اعلام کرده بود آماده است درباره «به‌اشتراک‌گذاشتن» سلاح‌های هسته‌ای در اروپا جهت تقویت «سپر ایالات متحده»، با فرانسه و بریتانیا گفت‌وگو کند. (گرچه دولت او بدتر اعلام کرد «هیچ برنامه فوری برای تهیه سلاح هسته‌ای ندارد.»)

از این رو، تحولات ژئوپلیتیک کم‌کم منجر به فرسودگی معماری بین‌المللی برای حفظ صلح و امنیت می‌شوند، اگر یک‌مرتبه نابودش نکنند. دولت‌های بزرگ دارای سلاح هسته‌ای دارند قوانین بین‌المللی و انسان‌دوستانه، ارزش‌های دموکراتیک و نهادهای بین‌المللی را در پیگیری اقدامات یک‌جانبه، کناری می‌اندازند. قدرتی که سلاح‌ها اعطا می‌کنند و می‌توانند به‌آسانی تمدن‌ها را از صحنه روزگار محو کنند، در حال تبدیل به داور نهایی در حکومت‌داری و امور بین‌الملل هستند.

بنابراین، پیام این است که اگر تضمین امنیتی نهایی را می‌خواهید، باید بمب داشته باشید و اگر دارید، می‌توانید قتل هم بکنید و مکافاتنی نبنینید. اوکراین، کشوری که پذیرفت در ازای تضمین‌های امنیتی، سلاح‌های هسته‌ای اش را تحویل دهد، این را به‌خوبی می‌فهمد.

دولت‌های دارای سلاح هسته‌ای، هر چه هم که بگویند، مشخصاً تعهدات‌شان به خلع سلاح هسته‌ای را زیر پا گذاشته‌اند و حالا دارند به سرعت در جهت مخالف حرکت می‌کنند. فناوری‌های پیشرفته شامل سلاح‌های خودران و تنش‌های جهانی، دنیا را به نقطه‌ای رسانده که فوق‌العاده خطرناک است. رژیم کنونی کنترل تسلیحات، همواره ناچار بوده برخی را برابرتر از دیگران ببیند؛ اما این را دیگر نمی‌شود ادامه داد. به‌زودی، دیگران هم این یوغ را از گردن خواهند انداخت و «بازدارندگی» خودشان را خواهند ساخت.

سلاح‌های هسته‌ای بیشتر به معنای آسیب‌پذیری بیشتر خواهد بود. این به خاطر ظرفیت‌های فزاینده سایبری، سیستم‌های متزلزل فرماندهی و کنترل و این خطر دیرینه است که طرف‌ها با چشمان بسته به سمت درگیری بروند. نیاز به گفت‌وگو، اعتمادسازی در میان قدرت‌های بزرگ، نظامی مبتنی بر قواعد و تلاش‌های تازه در مسیر خلع سلاح، از همیشه بزرگتر و فوری‌تر است.

ترجمه: روح‌اله نخعی

استفاده از سلاح‌های هسته‌ای علیه دولت‌هایی که سلاح هسته‌ای ندارند، در کار نباشد. با همراه کردن این دو در کنار هم، موضع بریتانیا، همراه‌ستا با توافقات آن‌پی‌تی، اهمیت سلاح‌های هسته‌ای را کاهش خواهند داد و مشوق محدودیت‌های متقابل از سوی دیگران خواهند بود.

تعامل با معاهده تی‌پی‌ان‌دلبیو

زمان آن رسیده که چشم‌های جهان بر اثرات ویرانگر سلاح‌های هسته‌ای دوباره باز شود. بریتانیا باید از پنل سازمان ملل متحد برای ارزیابی «تأثیرات فیزیکی و پیامدهای اجتماعی جنگ هسته‌ای در ابعاد محلی، منطقه‌ای و سیاره‌ای» حمایت کند و در نشست‌های معاهده ممنوعیت سلاح‌های هسته‌ای تا تی‌پی‌ان‌دلبیو به عنوان ناظر شرکت کند تا دغدغه خود و آمادگی‌اش برای گفت‌وگو را نشان داده باشد.

▼ ۲۰۲۶، نقطه عطف

سال ۲۰۲۶، اهمیت کلیدی خواهد داشت. این سال، هم زمان برنامه‌ریزی‌شده برای انقضای نیو استارت، به عنوان آخرین محدودیت باقیمانده روی تویخانه‌های راهبردی ایالات متحده و روسیه است و هم زمان نشست بعدی بررسی آن‌پی‌تی. پیام ماجرا هیچ ابهامی ندارد: ادامه مسیر تجدید تسلیحات و تقابل، فراخوانی برای فاجعه است. بریتانیا به عنوان یکی از اعضای اثرگذارتر در ناتو، فرصتی نادر دارد که مسیر سیاست‌ها را به سمت محدودیت و خودداری و به دور از پیگیری بی‌حاصل «برتری هسته‌ای» تغییر دهد. برای غنیمت‌شمردن این فرصت، بریتانیا باید تصمیمات جسورانه‌ای بگیرد؛ رد اشتراک هسته‌ای، پذیرش شفافیت، حمایت از دیپلماسی و تجدید تعهد با این اصل که هرگز نباید از سلاح‌های هسته‌ای استفاده شود.

دیپلمات‌ها



مذاکرات عراقچی و لاوروف در مسکو

مذاکرات سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران و سرگئی لاوروف همتای روسی وی ظهر چهارشنبه با دستور کار روابط دوجانبه، مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی در مسکو پیگیری شد. رئیس دستگاه دیپلماسی روسیه ظهر امروز در ساختمان تشریفات این وزارتخانه از عراقچی و هیئت دیپلماتیک همراه استقبال کرد و بی‌درنگ مذاکرات دوجانبه آغاز شد. وزیران امور خارجه ایران و روسیه در پایان مذاکرات خود در مسکو، سند برنامه همکاری‌های وزارتخانه‌های امور خارجه دو کشور را امضا کردند. در این سند که به دنبال اجرایی شدن معاهده جامع راهبردی ایران و روسیه تدوین شده، برنامه رایزنی‌ها میان وزارت‌خانه‌های امور خارجه دو کشور برای سال‌های ۲۰۲۶ تا ۲۰۲۸ مشخص شده است. این سند در پایان مذاکرات عراقچی و لاوروف به امضای طرفین رسید.

وزیر امور خارجه ایران پس از امضای این سند گفت: «روابط دوجانبه ایران و روسیه از گسترش فوق‌العاده‌ای در چند سال گذشته برخوردار بوده است؛ به‌خصوص امسال با امضای معاهده جامع راهبردی، همکاری‌ها شتاب بیشتری به‌خود گرفته است؛ هم‌اینک این معاهده اجرایی شده است و بر اساس چشم‌انداز آن معاهده حرکت می‌کنیم.» عراقچی خاطرنشان کرد: «در توافقی که امضا کردیم، برنامه رایزنی‌های دو کشور در سال‌های ۲۰۲۶ تا ۲۰۲۸ تعیین شده است و نقشه‌راه همکاری‌های ما در سه سال آینده خواهد بود.»

پیش از مذاکرات، لاوروف وزیر امور خارجه روسیه، در آغاز این دیدار با ابراز خرسندی از میزبانی همتای ایرانی خود در مسکو خاطرنشان کرد: «مهم‌ترین و شاخص‌ترین رویداد سال جاری میلادی در روابط ما، امضای معاهده جامع راهبردی و اجرایی شدن آن بود.» وزیر امور خارجه روسیه گفت: «معاهده تهران و مسکو جایگاه ویژه همکاری‌های ما را تثبیت می‌کند و برای همه حوزه‌ها، چشم‌انداز و جهت‌گیری ۲۰ ساله ترسیم می‌کند.» لاوروف تصریح کرد: «امروز برای نخستین بار برنامه‌رایزنی‌هایمان وزارت‌خانه‌های امور خارجه روسیه و ایران برای سال‌های ۲۰۲۶ تا ۲۰۲۸ به امضا خواهد رسید.»

وزیر امور خارجه ایران با تأیید سخنان همتای روسی خود در آغاز این دیدار گفت: «مشورت‌های ما به صورت مستمر و نزدیک، همیشه و در همه سطوح ادامه داشته است.» وی خاطرنشان کرد: «روابط

ایران و روسیه همه‌جانبه و چندبعدی است و همه زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و دفاعی و امنیتی را در بر می‌گیرد.» عراقچی خطاب به همتای روسی خود افزود: «در طول یک‌سال و نیم گذشته، رؤسای جمهور ما پنج‌بار با هم ملاقات کرده‌اند. بنده و جانی‌عالی هم به صورت مرتب در مسکو و تهران و سایر کشورها با هم ملاقات داشته‌ایم.» وی با اشاره به دیدار روز جمعه ۲۱ آذر ۱۴۰۴ مسعود پزشکیان و ولادیمیر پوتین رؤسای جمهور ایران و روسیه در عشق‌آباد ترکمنستان اظهار داشت: «امروز ما فرصت داریم در زمان بیشتری جزئیات روابط را مرور کنیم و هماهنگی بیشتری را به عمل آوریم. همین‌طور فرصت داریم در خصوص مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی تبادل نظر کنیم.» وزیر امور خارجه ایران در بخش دیگری از سخنان خود تصریح کرد: «ما از موضع روسیه در محکوم کردن حمله آمریکا و رژیم اسرائیل به ایران و اعلام همبستگی با مردم ایران تشکر و قدردانی می‌کنیم. لازم است در خصوص آینده این تحولات با یکدیگر مشورت لازم‌ر داشته باشیم.»

عراقچی روز سه‌شنبه در پایان سفر به بلاروس، برای دیدار و مذاکره با لاوروف و جمعی از مقامات سیاسی، پارلمانی و اندیشمندان این روسیه وارد مسکو شد. عراقچی در نخستین روز سفر به مسکو با برخی مقامات دومای دولتی (مجلس قانونگذار) و شورای فدراسیون (مجلس علیا) به عنوان دورکن پارلمانی روسیه دیدار و گفت‌وگو کرد. این دیدار به میزبانی لئونید اسلوتسکی رئیس کمیته امور بین‌الملل دومای دولتی برگزار شد. وزیر خارجه ایران همچنین در جلسه‌ای با حضور جمعی از صاحب‌نظران و اندیشمندان روسی شرکت کرد. عراقچی چهارشنبه نیز در دانشگاه امگیمو (دانشگاه روابط بین‌الملل وزارت خارجه روسیه) حضور یافت و در جمع اساتید و دانشجویان این دانشگاه سخنرانی کرد.

توافق متعاقب آن، یعنی همان آی‌ان‌اف که در سال ۱۹۸۷ امضا شد، یک نوع سلاح هسته‌ای را کاملاً حذف و صحنه را برای چندین ابزار کنترل تسلیحاتی، اعتمادسازی و امنیت‌افزینی مهیا کرد. این دستاوردی تاریخی بود.

▼ بازسازی همکاری در منع گسترش

حالا زمان آن رسیده که روسیه با آتش‌بس موافقت کند و وارد مذاکراتی با حسن‌نیت جهت پایان دادن به جنگ در اوکراین شود، در کنار همه شرکت‌کنندگان کلیدی در این درگیری. علاوه‌براین، روسیه و ایالات متحده باید از استقرار سلاح‌های هسته‌ای تاکتیکی خودداری کنند و به جای آن، به مذاکره بپردازند تا پیمانی با الزام قانونی جهت حذف این سلاح‌ها حاصل کنند. این پیمان باید کامل و دارای ابزارهای مستحکم برای بررسی و تأیید باشد.

قدرت‌های هسته‌ای، به‌خصوص ایالات متحده، روسیه و چین، باید علاوه‌براین، اقدامات زیر را نیز انجام دهند:
► تجدید تعهد به تابوی هسته‌ای، از طریق اعلامیه‌های مشترکی که جنگ‌افروزی هسته‌ای را رد می‌کند؛
► تعهد به پایبندی به قوانین بین‌المللی درباره تهدید یا استفاده از زور؛

► تجدید و تقویت توافقات کنترل تسلیحات و خلع سلاح، از قبیل پیمان نیو استارت [پیمان استراتژیک جدید برای کاهش تسلیحات] یا لاقلاً حفظ محدودیت‌های آن پس از انقضا؛

► رسیدگی به دلایل ریشه‌ای درگیری‌ها، از قبیل اختلافات قلمرویی و نابرابری اقتصادی، از جمله با دیپلماسی مستمر. این‌ها گام‌های سخت و چالش‌برانگیزی هستند، اما هیچ مسیر دیگری برای بازسازی ثبات وجود ندارد. حتی در تاریک‌ترین لحظات جنگ سرد، این گفت‌وگو، سازوکارهای کنترل تسلیحات و کانال‌های ارتباطی برای شرایط بحرانی

